

176

Пролог

Він знав, що смерть не за горами. Всі замовчували критичний стан короля, бо будь-які передбачення його кончини вважалися б зрадою. Та він передчував це кістками, ослабленим тілом, яке колись було повним, а тепер — натягнуте самою шкірою. Останнім часом він не хотів їсти.

Він був не в силі навіть поворухнутись у величезному ліжку. Скільки ще мав терпіти тяжкі муки той, хто завжди сторонився недугів та смерті? Він голосно стогнав, і чув його лише Вілл Сомерс, який дрімав біля каміна. Вікна з ромбоподібними шибками тремтіли від ураганного вітру, що зірвався на Палац Вайтголл. Темза, певно, укривалася льодом.

Він тремтів — та не лише від прохолоди в кімнаті. Невдовзі він постане перед Богом, якого не раз благав про допомогу, а тепер мусив покаятися. Він хоч і старався жити добродісно, дотримуючись Божих заповідей, та все одно не був хорошою людиною. Зрозумів це, але від Судного Дня було вже не втекти. На нього чекала довга розплата.

Йому хотілося, аби Кейт була поруч, але він сам відправив її у Гринвіч, не бажаючи, щоб вона бачила, як він згасає.

Принаймні всі ті злобні, сварливі негідники — радники короля — дали йому спокій. Зранку він зібрався із силами й обговорив з ними державні справи, аж поки не виснажився; радники розійшлися, кланяючись та перешіптуючись. Вони були ніби вовки, готові накинутися й загарбати владу від імені спадкоємця, щойно помре король. Тоді лише Бог зміг би врятувати Англію! Він зробив усе можливе для захисту майбутнього хлопчини. Гірка

сльоза скотилася по його щоці від думки про те, що його любий, дорогоцінний син осиротіє.

Сутеніло. Так швидко пролетіли роки. Не завжди він був в'язнем цього неповороткого, хворого тіла. Юність була безтурботною й сповненою привілеїв — увесь світ прославляв його. Він думав, що безсмертний, утім доля повернула в інший бік...

Здавалося, не так давно він був юнаком, сповненим надії та жаги до життя, але сталася біда. Спогади відкривали старі, вже загоєні часом рани. Навіть через сорок чотири роки він, як учора, відчував на своїй щоці ніжний оксамит вологого від сліз і пом'ятого маминого укувала...

...

...

...

Частина перша

Весна

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

*Із славними людьми розвагу
До смерті буду я любити.
Хто заздрить, то нехай бурчить,
На те є Бог мене судити.
Люблю усе без перешок:
Мисливство, танці і пісні.
Що буде на моїй душі лежати —
Лиш сам я маю право обирати.*

(Король Генріх VIII)

Розділ 1

1503 рік

Він довго горював за мамою, любою матусею, коли страшенна звістка про її смерть прогриміла з вуст місіс Люк, його старенької годувальниці. Та було б навіть гірше, якби про це повідомив уже й так зломлений горем батько, адже страждань короля Гаррі точно б не переніс. Він заливався сльозами, притулившись до серця місіс Люк, а через деякий час усвідомив, що вже великому одинадцятирічному хлопцеві не личить поводитися, як плаксивому дівчаті. Гаррі ніяк не міг заспокоїтися, тому вирушив на пошуки своїх сестер, які сумували у материній спочивальні на килимку біля каміна. Його сполохані очі зупинилися на ліжку, застеленому чорним оксамитом жалоби. Матуся більше не спатиме на ньому. Не пролунає її ласкавий голос, лагідні руки не обіймуть її золотоволосого хлопчика, якого вона так щиро любила. Життя без неї тепер втратить будь-який сенс. Смуток лише посилювався. Гаррі впав на коліна біля ліжка, обхопивши голову руками.

Він любив, шанував й обожнював її. Завдяки їй він був законним спадкоємцем англійського трону. Вона втілювала всі якості справжньої королеви: красива, добра, людяна, милосердна, щедра, благочестива. Вона навчила його перших молитов і перших літер, була поряд, коли він хворів, утішала й давала мудрі поради. Гаррі ніяк не міг змиритися з тим, що матері більше немає.

Його бабуся, леді Маргарет, помітила й підняла хлопчину. Її сумне витягнуте обличчя окреслювала чорна вуаль з гейблом¹.

¹ Англійський жіночий головний убір XVI ст. — Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.

— Гаррі, ти маєш радіти за свою любу матусю, бо вона тепер з Богом.

— Я не можу! — плакав він. — Вона потрібна мені! Чому Бог такий жорстокий до мене?

— Тихіше, дитино! Не піддавай сумніву Божу волю.

Леді Маргарет сіла на ліжку й притулила Гаррі до себе, тоді як шестирічна Марія, красуня родини, залізла бабусі на коліна; її нижня губа тремтіла. Тринадцятирічна Маргарита, зазвичай норовиста й настійлива, розгублено опустила навколішки.

— Мати спостерігає з небес і молиться за кожного з вас, — заспокоювала бабуся. — Вона б не хотіла бачити своїх дітей зажуреними. До того ж із нею Артур.

Навіть зараз Гаррі не міг стримати вже звичних йому пекучих ревностів до брата. Він жадав усього, що мав Артур, а коли він помер торік, ще п'ятнадцятирічним підлітком, Гаррі раптом отримав омріяне. Він став принцом Вельським і спадкоємцем трону, ба більше, заручився з чарівною іспанкою, братовою вдовою. Згодом Гаррі зійде на англійський престол, а Катерина Арагонська стане його королевою. Проте навіть після смерті Артурові дісталось найцінніше у світі — можливість бути з матір'ю.

— А чому матуся залишила нас? — спитала Марія.

— Бог забрав її на небеса, — відповіла леді Маргарет.

— Вона померла від пологової гарячки, народивши нашу сестру Катерину, — додала Маргарита.

— Краще б Катерини взагалі не було, — пробурчав Гаррі.

— Не смій так казати! — зауважила бабуся, обіймаючи його. — Вона лише бідна, невинна сирітка, яка, може, й сама скоро покине цей світ.

Гаррі знову розплакався, усвідомивши смерть матері. Хлопчина теж залишився сиротою. Він опустив голову на худорляве плече старенької та заревів.

За два дні леді Маргарет подумала, що, повернувшись до занять, Гаррі зможе відволіктися від горя, тому відправила його на навчання в Елтемський палац, де він працював під пильним наглядом суворого вчителя — майстра Скелтона.

Бабуся сама була освіченою і завжди цікавилася добробутом та вихованням своїх любих дітей, як вона називала онуків, а батько й мати завжди казали, що ті мають цінувати таку турботу, оскільки леді Маргарет щедро підтримувала діяльність учених та Кембриджський університет. Як і її мати, вона обожнювала читати, тож ці жінки прищепили Гаррі пристрасть до навчання. Молодий розум, спраглий до новизни, отримував справжню насолоду від пошуку нових знань, до того ж Гаррі завжди був талановитим і здібним учнем.

Три роки тому вчений лорд Маунтджой, якого батько призначив вихователем Гаррі, домовився з молодим юристом Томасом Мором, щоб він запросив знаменитого голландського гуманіста Еразма до Елтемського палацу. Гаррі з молодшими братами і сестрами зустріли їх у розкішній просторій залі, збудованій дідусем Едуардом IV, а в еркері¹ хлопчина мав нагоду поспілкуватися з Еразмом.

Гаррі був шанувальником ученого. Ще задовго до зустрічі він прочитав його книжки й надихнувся глибоким розумінням античної літератури і дослідженням грецького тексту Нового Заповіту, яке провела ця велика людина. Він уже знав про відродження класичних творів грецьких та римських митців і про те, що дослідників цього «нового вчення» називали гуманістами. Для хлопця було великою честю, коли Еразм запропонував йому листуватися латиною, і він дуже зрадів, коли відомий учений похвалив його листи, зазначивши, що був вражений, дізнавшись, що Гаррі написав їх самостійно. «Помітно, що Ви наслідуєте мій стиль, — писав йому Еразм після зустрічі в Елтемі. — Ви маєте геніальні здібності. Ви тягнетеся до зірок і можете бездоганно впоратися з будь-якою задачею». Його слова зворушили Гаррі.

Тепер, схилившись над гарно опракованим рукописом Гомерової «Одіссеї», йому складно було зосередитися через нав'язливі думки про тяжку втрату. Гаррі завжди був активною дитиною, тому навчання не відволікало його від горя. Він мав би гуляти на вулиці, бігати, їздити верхи чи змагатися з другом Чарльзом

¹ Засклена частина приміщення, яка виступає з площини фасаду.